
УДК 378.14:339.19

Сергій МЕЛЬНИЧУК,
*Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький*

**ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО
ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕВІРКИ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ
РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ
ЗАСТОСУВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ТРЕНІНГІВ
У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН**

У статті висвітлено логіку розгортання експериментального дослідження перевірки результативності реалізації педагогічних умов застосування навчальних тренінгів у підготовці майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин. Установлено, що організація проведення експериментального дослідження здійснювалася протягом 2014–2018 років й охоплювала чотири етапи: теоретичний, констатувальний, виконавчий (формувальний), результативно-аналітичний.

Ключові слова: *етап, професійна підготовка, економічна освіта, майбутні фахівці міжнародних економічних відносин, студенти.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Дослідно-експериментальна перевірка результативності реалізації педагогічних умов застосування навчальних тренінгів у підготовці майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин (ФМЕВ) відбувалась шляхом проведення педагогічного експерименту, який охоплював декілька етапів наукової розвідки. Планування основних етапів пошукової

© Мельничук С.

роботи дало змогу найоптимальнішим шляхом досягнути поставленої наукової мети, оскільки будувалось на загальній логіці дослідницької діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Проблеми основних умов ефективності методики дослідно-експериментальної роботи, пов'язані з проведенням педагогічного експерименту, були предметом наукових розвідок низки науковців (М. Бауер [1], В. Бевз [2], П. Лузан [3] та ін.).

Метою статті є висвітлення логіки розгортання експериментального дослідження перевірки результативності реалізації педагогічних умов застосування навчальних тренінгів у підготовці майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин.

Виклад основного матеріалу дослідження Організація проведення експериментального дослідження здійснювалася протягом 2014–2018 років й охоплювала чотири етапи: теоретичний, констатувальний, виконавчий (формувальний), результативно-аналітичний. Охарактеризуємо їх детальніше. На першому (теоретичному) здійснено такі кроки:

встановлено актуальність проблеми інновації професійної підготовки майбутніх ФМЕВ у закладах вищої освіти (ЗВО) України;

на основі аналізу нормативно-правових документів, соціологічної, психологічної, педагогічної, економічної літератури; порівняння сучасних вимог до професійної підготовки майбутніх ФМЕВ й існуючою практикою навчання студентів цього профілю у ЗВО виявлено низку суперечностей, вирішення яких потребує застосування педагогічних інновацій активного характеру, зокрема навчальних тренінгів (НТ);

визначено мету, об'єкт, предмет, завдання дослідження;

конкретизовано методологічні засади професійної підготовки майбутніх ФМЕВ, якими визначено низку сучасних наукових підходів, а саме: компетентнісний, системний, інтегрований, культурологічний, аксіологічний, особистісний, діяльнісний;

обґрунтовано спрямованість навчальних тренінгів на вдосконалення підготовки майбутніх ФМЕВ до професійної діяльності.

У процесі проведеної роботи на констатувальному етапі досягнуто таких основних результатів:

розроблено авторський діагностичний інструментарій для визначення сформованості професійної компетентності майбутніх ФМЕВ;

розтлумачено структуру професійної компетентності студентів спеціальності 056 “Міжнародні економічні відносини”;

конкретизовано компоненти, критерії, показники, рівні досліджуваної компетентності;

визначено, теоретично обґрунтовано комплекс педагогічних умов та розроблено структурно-функціональну модель застосування навчальних тренінгів у підготовці майбутніх ФМЕВ.

Поряд з цим констатувальний етап дослідження передбачав здійснення діагностики сучасного стану професійної компетентності майбутніх ФМЕВ на основі конкретизованих компонентів, критеріїв, показників і рівнів. Ураховувалося, що основним чинником оновлення професійної освіти виступають запити розвитку економіки, ринків праці, соціальної сфери, науки, а також перспективні потреби їхнього розвитку. Практика останніх років наочно демонструє значний поступ системи освіти до супроводу своєї діяльності науково обґрунтованим моніторингом, діагностикою, а також механізмами контролю й оцінювання результатів педагогічної діяльності. Науковці зазначають, що об’єктивно визріла потреба у виокремленні такого самостійного напрямку педагогічних досліджень, як діагностика освітньої системи, що поєднує у своїй методології цільову економічну установку з ефективними методами вивчення конкретних освітніх явищ.

Тому основною метою діагностики підготовки майбутніх ФМЕВ до професійної діяльності, яка здійснювалася шляхом комплексного використання багатьох методів, було встановлення стану сформованості різних аспектів, що визначають професійно-особистісні характеристики студентів за чотирма компонентами професійної компетентності майбутніх ФМЕВ (мотиваційно-деонтологічний, професійно-когнітивний, перцептивно-діяльнісний, рефлексивно-акмеологічний). Професійно-особистісний моніторинг майбутніх економістів-міжнародників передбачав визначення рівнів сформованості професійних ознак

(мотиваційної та інтелектуальної сфери, організаційно-діяльнісних умінь і навичок вирішувати професійно-ситуативні завдання, управлінського досвіду, комунікативних здібностей тощо).

На констатувальному етапі дослідження, який проводився впродовж 2015–2016 н. р., брали участь студенти, котрі здобували освітньо-кваліфікаційний рівень “бакалавр” зі спеціальності 056 “Міжнародні економічні відносини”. Майбутні ФМЕВ, на момент залучення їх до участі в експериментальному дослідженні, закінчили III курс навчання. Діагностику сформованості професійної компетентності здійснювали на останньому занятті з дисципліни “Теорія міжнародних відносин та світова політика”. Після вивчення дисциплін “Міжнародні економічні відносини”, “Міжнародна інформація”.

Апелюючи до складної багатокомпонентної структури професійної компетентності, було прийнято рішення для дослідження рівня її сформованості у майбутніх ФМЕВ застосовувати низку взаємопов’язаних методик, які склали комплекс діагностичних методичних матеріалів. Зокрема використовувались авторські розробки та адаптовані автором варіанти існуючих методик; зрізи знань (контрольні роботи, тестування тощо) для визначення глибини, системності, інтегративності фахових знань студентів спеціальності 056 “Міжнародні економічні відносини”. Оскільки оптимальним організаційно-педагогічним середовищем для моніторингу та діагностики є використання навчальних тренінгів, у яких поєднуються різні методи, що застосовуються в теорії міжнародних відносин та в педагогіці. Для діагностики сформованості перцептивно-діяльнісного та рефлексивно-акмеологічного компонентів використовувалися міждисциплінарні змодельовані ситуативні завдання професійного спрямування. Вирішення анонсованих вправ потребує від студентів застосування комплексу професійних умінь і навичок. Відбувалось це на основі урахування вимог об’єктивності, валідності, надійності. Розроблений комплекс методик сконструйований таким чином, щоб виявити стан усіх показників досліджуваної компетентності.

Для діагностики сформованості перцептивно-діяльнісного та рефлексивно-акмеологічного компонентів використовувалися ситуативні

міждисциплінарні змодельовані завдання професійного спрямування. У подальшому обраний діагностичний інструментарій застосовувався під час вхідного та підсумкового контролю на формувальному етапі експериментального дослідження. Це дало змогу забезпечити однакові вимоги до студентів, які завершили вивчення обраних дисциплін.

Узагальнені показники сформованості професійної компетентності майбутніх ФМЕВ дали змогу встановити, що:

у значній кількості студентів не повністю сформована потреба до опанування фахових знань, умінь, навичок з метою компетентного вирішення професійних завдань;

майбутні ФМЕВ здебільшого не виявляють прагнення опанувати норми, правила професійної діяльності, оскільки не завжди усвідомлюють значущість їх дотримання під час фахової взаємодії;

у частини студентів на сформоване розуміння відповідальності за свою професійну поведінку та її наслідки для економічного розвитку держави;

частина студентів виявляють задовільний рівень розвитку спеціальних професійних знань з фахових дисциплін, а тому не усвідомлюють сутності основних понять, необхідних для здійснення ЗЕД;

майбутні ФМЕВ інколи не здатні ефективно вирішувати конфліктні ситуації, позаяк не володіють достатнім рівнем знань про культуру професійних взаємин у сфері міжнародного економічного співробітництва;

недостатньо розвинута здатність здійснювати самоаналіз вияву професійно-комунікативних умінь у конкретних ситуаціях ділової взаємодії з різними суб'єктами ЗЕД;

студенти не вміють налагоджувати “зворотний зв'язок” з реципієнтами в ситуації особистісно-ділової комунікації, що свідчить про недостатній розвиток умінь адекватного застосування практичних професійно-прикладних умінь і навичок у фаховій комунікації;

значна частина майбутніх ФМЕВ не здатні адекватно оцінити рівень власної професійної компетентності, а тому не вдаються до самоосвітньої діяльності в напрямі розширення та збагачення досвіду застосування професійних знань, умінь, навичок у ситуаціях реальної ділової взаємодії.

Отримані результати діагностичного (констатувального) етапу педагогічного експерименту вказують на необхідність інноватизації, активізації, модернізації професійної підготовки майбутніх ФМЕВ у ЗВО. На основі застосування навчальних тренінгів, спрямованих на навчання студентів виконувати предметно-практичні та розумові професійні дії, що детерміновані самостійною перетворювальною пізнавальною активністю майбутніх ФМЕВ.

Установлені факти вказують на те, що існують перспективи в удосконаленні професійної підготовки майбутніх ФМЕВ й підтверджують необхідність інноватизації навчально-виховного процесу у ЗВО, де готують студентів спеціальності 056 “Міжнародні економічні відносини”. З метою підвищення результативності фахового навчання студентів на формувальному етапі експериментального дослідження реалізовувався комплекс педагогічних умов застосування навчальних тренінгів у підготовці майбутніх ФМЕВ.

Виконавчий (формувальний) етап педагогічного експерименту проводився протягом 2016–2017 н. р. зі студентами III курсу спеціальності 056 “Міжнародні економічні відносини”. Основною метою проведення цього етапу була реалізація комплексу педагогічних умов і структурно-функціональної моделі професійної підготовки майбутніх ФМЕВ засобами НТ. Для досягнення мети здійснено такі кроки:

майбутні ФМЕВ, які стали учасниками експерименту, об’єднано в контрольні та експериментальні групи (КГ та ЕГ);

здійснено вхідний контроль (ВК) для встановлення рівня професійної компетентності майбутніх ФМЕВ на момент вступу в експеримент;

розроблено та систематизовано авторські навчально-методичні матеріали шляхом конструювання міждисциплінарного практикуму ситуативних професійно зорієнтованих завдань “Тренінг формування професійної компетентності майбутніх ФМЕВ” для вивчення дисциплін “Теорія міжнародних відносин та світова політика”, “Міжнародні економічні відносини”, “Міжнародна інформація” та систематизовано їх;

сконструйовано методичні рекомендації для викладачів щодо застосування НТ у процесі професійної підготовки майбутніх ФМЕВ у ЗВО;

здійснено імплементацію, апробацію та перевірку ефективності комплексу педагогічних умов професійної підготовки майбутніх ФМЕВ засобами НТ і авторської структурно-функціональної моделі згаданого процесу.

Розподіл студентів на ЕК та КГ здійснювався з урахуванням деяких особливостей, дотримання яких гарантувало однакові умови вступу майбутніх ФМЕВ в експеримент. Такими факторами визначено: цифрові показники сформованості компонентів професійної компетентності студентів цієї спеціальності та кількісний склад в обох категоріях груп були майже однакові цифрові.

На основі аналіз результатів ВК встановлено, що сформованість усіх компонентів професійної компетентності у студентів КГ та ЕК має близькі значення. Це підтверджує рівні (однакові) умови вступу майбутніх ФМЕВ у педагогічний експеримент, центральною ідеєю якого є цілеспрямоване використання НТ у процесі професійної підготовки здобувачів освіти обраної спеціальності у ЗВО.

Результативно-аналітичний етап (2017–2018 н. р.) педагогічного дослідження відзначався такими віхами:

проведено експериментальну перевірку ефективності імплементації комплексу педагогічних умов професійної підготовки майбутніх ФМЕВ засобами НТ та авторської структурно-функціональної моделі такого процесу;

оброблено та проаналізовано отримані дані, здійснено порівняльний аналіз ефективності традиційної підготовки майбутніх ФМЕВ і реалізації запропонованого в дослідженні комплексу педагогічних умов;

систематизовано й узагальнено результати експериментального дослідження; доведено їх вірогідність шляхом використання методів математичної статистики;

сформульовано висновки; визначено перспективи подальших розвідок у напрямі інновації професійної підготовки майбутніх ФМЕВ у ЗВО.

Висновки. Експериментальне дослідження, спрямоване на перевірку результативності реалізації педагогічних умов застосування навчальних тренінгів у підготовці майбутніх фахівців міжнародних

економічних відносин, здійснювалося протягом 2014–2018 років й охоплювало чотири етапи: теоретичний, констатувальний, виконавчий (формувальний), результативно-аналітичний. Кожен з етапів характеризувався поставленими цілями і отриманими результатами, що засвідчувало дієвість визначених і реалізованих педагогічних умов.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку вбачаємо в теоретичному обґрунтуванні комплексу педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин до професійної діяльності засобами навчальних тренінгів.

Список використаної літератури

1. Батаршев А. В., Алексеева И. Ю., Майорова Е. В. Диагностика профессионально важных качеств. СПб. : Питер, 2007. 192 с.
2. Бевз В. Основні положення щодо проведення тренінгів. URL : <http://osvita.ua/school/technol>
3. Лузан П. Г., Сопівник І. В., Виговська С. В. Основи науково-педагогічних досліджень. К. : НАКККиМ, 2011. 314 с.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Мельничук І. М.

Мельничук С. Ю. Организация экспериментального исследования проверки результативности реализации педагогических условий применения обучающих тренингов в подготовке будущих специалистов международных экономических отношений

В статье освещена логика развертывания экспериментального исследования для проверки результативности реализации педагогических условий применения обучающих тренингов в подготовке будущих специалистов международных экономических отношений. Установлено, что организация проведения экспериментального исследования осуществлялась в течение 2014–2018 годов и охватывала четыре этапа: теоретический, констатирующий, исполнительный (формирующий), результативно-аналитический.

Ключевые слова: *этап, профессиональная подготовка, экономическое образование, будущие специалисты международных экономических отношений, студенты.*

Melnychuk S. **Organization of the Experimental Study of the Review of Results of the Realization of Pedagogical Conditions of Educational Trainings Usage in Future International Economic Relations Specialists' Training**

The logic of the deployment of an experimental study to verify the effectiveness of the implementation of pedagogical conditions for the use of training in future international economic relations specialists' (IERS) training is represented in the article. It was found that the organization of an experimental study was carried out during 2014–2018 and covered four stages: theoretical, statement, executive (molding), productive-analytical. At the first (theoretical) stage, the urgency of the problem of innovating the professional training of the future IERS was established; by comparing modern requirements to the professional training of future IERS and the existing practice of student learning, a number of contradictions have been identified, the solution of which requires the use of active pedagogical innovations, in particular, training sessions (TS); the object and task of the research is determined; the methodological principles of the professional training of the future IERS are specified, which define a number of modern scientific approaches, namely: competence, system, integrated, culturological, axiological, personal, activity; the orientation of trainings towards improvement of future IERS training for professional activity is substantiated.

At the stage of development, author's diagnostic tools for determining the formation of professional competence of future IERS have been developed and its components, criteria, indicators, levels have been specified; the complex of pedagogical conditions has been theoretically substantiated, and a structural and functional model of the use of trainings in the future IERS trainin has been developed. The executive (forming) stage of the pedagogical experiment was conducted during 2016–2017 academic year with students of the III course of specialty 056 "International economic relations". The main purpose of this stage was the implementation of a set of pedagogical conditions and a structural and functional model for the training of future IERS by TS. To achieve the goal, the following steps have been taken: future IERS that became participants in the experiment, are divided into control and experimental groups; entrance control (EC) has been made

---

to establish the level of professional competence of future IERS at the time of entry into the experiment; author's educational and methodical materials were developed and systematized by constructing an interdisciplinary practice of situational professionally-oriented tasks "Training of the formation of future IERS professional competence". At the results-analytical stage (2017–2018 academic years) the obtained data are analyzed, a comparative analysis of the effectiveness of the traditional training of the future IERS and the implementation of the proposed pedagogical conditions set out in the study is carried out; systematic results of experimental research are generalized; their probability is proved by using methods of mathematical statistics; conclusions are formulated; the prospects of further exploration in the direction of innovating the professional training of future IERS in higher education institutions are determined.

Keywords: *stage, professional training, economic education, future international economic relations specialists, students.*